

УДК 614:331.47:34

В.Ф. Пузирний,

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення

Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій

Чернігівського національного технологічного університету,

С.В. Царюк,

начальник циклу загальноюридичних дисциплін Чернігівського

юридичного коледжу Державної пенітенціарної служби України

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я НА ВИРОБНИЦТВІ

Анотація. Досліджено правове регулювання громадського контролю за дотриманням законодавства про охорону здоров'я на виробництві. Зазначено, що громадський контроль за дотриманням законодавства про працю є одним із ефективних механізмів протидії зловживанням роботодавця у сфері охорони здоров'я на виробництві. Проаналізовано трудове законодавство України щодо громадського контролю. Автор наголошує, що активне впровадження громадського контролю в систему охорони здоров'я на виробництві сприятиме не лише протидії зловживанням роботодавців у цій галузі, а й становленню в країні як громадянського суспільства, так і демократичного врядування, що ґрунтується на ідеях соціального капіталу та громадянської участі.

Ключові слова: правове регулювання, громадський контроль, охорона здоров'я, виробництво.

Актуальність теми дослідження. Розбудова громадянського суспільства, демократизація всіх сфер суспільного життя — це стратегічна мета нашої країни, що набуває особливого значення на шляху наближення України до стандартів європейської демократії, просування в європейський та світовий простір. У цьому аспекті актуальним є питання громадського контролю в цілому і громадського контролю за дотриманням законодавства про охорону здоров'я на виробництві зокрема.

Постановка проблеми. Одним із ефективних механізмів протидії зловживанням роботодавця у сфері охо-

рони здоров'я на виробництві можна вважати громадський контроль за дотриманням законодавства про працю. Таким чином, необхідність дослідження проблеми визначення особливостей громадського контролю за дотриманням законодавства про охорону здоров'я на виробництві, удосконалення правового регулювання обумовлена як недостатнім теоретичним доробком, так і впливом цього явища на побудову громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема громадського контролю за дотриманням законодавства про працю досліджувалась Н.Б. Болотіною,

В.С. Венедиктовим, Г. Гончаровою, В.М. Догадовим, Ф.М. Левіантом, А.С. Пашковим, В.І. Прокопенком, Н.М. Сенниковим, Л.А. Сироватською, А.В. Стремоуховим, О.І. Лисяк, Ф.А. Цесарським та іншими вченими. Проте слід зазначити, що в наукових дослідженнях галузі трудового права проблеми визначення змісту та складових громадського контролю за дотриманням законодавства про охорону здоров'я на виробництві недостатньо вивчені.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз правового регулювання громадського контролю за дотриманням законодавства України про охорону здоров'я на виробництві.

Виклад основного матеріалу. Конституційною основою для громадського контролю є: ч. 2 ст. 6, ч. 2, 3 ст.ст. 34, 40, ч. 2 ст. 55, п.п. 4, 10, 11, 13, 17, 33, 34 ч. 1 ст.ст. 85, 86, 87, 97, 101, 102, п.п. 8, 16, 30 ст.ст. 106, 111, п.п. 3, 4 ст. 121, ст.ст. 147, 150–152 Конституції України [1]. Нормативно закріпленні окремі аспекти у Законах України «Про звернення громадян» [2], «Про інформацію» [3], «Про громадські об'єднання» [4], «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [5] тощо.

Доцільно передусім навести ключові характеристики громадського контролю як суспільно-політичного явища. За твердженням українського дослідника А.С. Крупника, громадський контроль є інструментом громадської оцінки виконання органами влади й іншими підконтрольними об'єктами їхніх соціальних завдань. Такий контроль — невід'ємна складова системи публічного управління та незамінний чинник розвитку соціуму в умовах розбудови демократичної, соціальної, правової держави [6]. О. Полтораков визначає громадський контроль як

систему відносин громадянського суспільства з державою [7]. Отже, громадський контроль сприяє утвердженню громадянського суспільства, в якому реально забезпечуються всі права та свободи людини і громадянина.

Згідно з З.С. Гладуном, суб'єктами громадського контролю є, по-перше, громадяни і, по-друге, об'єднання громадян (політичні партії, професійні спілки, молодіжні й інші громадські організації) [8, с. 46]. На думку В.М. Гаращука, до громадського контролю відносять контроль з боку різних громадських формувань (або угруповань) — профспілок, трудових колективів, партій, рухів, фондів та інших утворень. Дехто до нього відносить і контроль з боку громадян [9, с. 169].

Що стосується контролю в галузі трудового права, то, як правильно зазначає О.І. Лисяк, контроль за дотриманням трудового законодавства про працю визначається як комплексна діяльність державних та громадських органів чи їх представників, спрямована на захист трудових прав працівників [10, с. 8].

Правові підстави здійснення громадського контролю за дотриманням трудового законодавства встановлено ст. 36 Конституції України, ст. 247 Кодексу законів про працю України [11], ст.ст. 21, 38, 40 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [12], ст. 41 Закону України «Про охорону праці» [13].

Відповідно до ст. 46 Закону України «Про охорону праці» громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці здійснюють трудові колективи через обраних ними уповноважених; професійні спілки — в особі своїх виборних органів і представників.

Уповноважені трудових колективів із питань охорони праці мають право безперешкодно перевіряти на підпри-

ємстві виконання вимог щодо охорони праці й вносити обов'язкові для розгляду власником пропозиції про усунення виявлених порушень нормативних актів з безпеки і гігієни праці. Для виконання вказаних обов'язків власник за свій рахунок організовує навчання і звільняє уповноваженого з питань охорони праці від роботи на передбачений колективним договором строк із збереженням за ним середнього заробітку.

Порядок організації і діяльності уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці устанавлено Типовим положенням, затвердженим наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21 березня 2007 року № 56 [14].

Згідно із Законом України «Про права профспілок, їх права та гарантії діяльності» профспілки здійснюють громадський контроль за додержанням законодавства про працю та про охорону праці, створенням безпечних і нешкідливих умов праці, належних виробничих та санітарно-побутових умов, забезпеченням працівників спецодягом, спецвзуттям, іншими засобами індивідуального та колективного захисту.

У разі загрози життю або здоров'ю працівників, профспілки мають право вимагати від роботодавців негайного припинення робіт на робочих місцях, виробничих дільницях, у цехах та інших структурних підрозділах або на підприємстві в цілому на час, необхідний для усунення загрози життю або здоров'ю працівників.

Профспілкові комітети підприємств, установ і організацій мають право створювати комісії з питань охорони праці, порядок організації і діяльності яких передбачений Типовим положенням про комісію з охорони праці

виборного органу первинної профспілкової організації, затвердженим постановою Президії Федерації профспілок України від 28 лютого 2013 року № П-16-11 [15].

Відповідно до Типового положення про громадського інспектора з охорони праці, затвердженого постановою Президії Федерації профспілок України від 5 листопада 2014 року № П-10-4, громадський інспектор з охорони праці здійснює громадський контроль за додержанням законів, інших нормативно-правових актів з охорони праці, виконанням роботодавцем і уповноваженими ним посадовими особами заходів щодо запобігання нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням [16].

На сьогодні у Міністерстві охорони здоров'я України діє громадська рада. Це — громадський колегіальний консультативно-дорадчий орган, який зобов'язався здійснювати експертизу, аналіз та оцінку планів роботи міністерства, проектів національних, державних і регіональних програм і нормативно-правових актів у галузі охорони здоров'я, моніторинг та оцінювання їх виконання тощо. На наш погляд, необхідно розширити повноваження цієї громадської ради, надавши їй можливість контролювати дотримання законодавства про охорону здоров'я на підприємствах, в установах і організаціях. При цьому не зайве звернути увагу на міжнародний досвід у цій царині. Наприклад, Громадські ради охорони здоров'я у Великій Британії (Community Health Councils) є самостійними, легітимними органами, створеними для репрезентації інтересів громадськості в діяльності системи охорони здоров'я на місцевому рівні. Членів рад висувають місцеві об'єднання й організації громадян. Ради, фактично інтегровані в усі

структури охорони здоров'я на конкретній адміністративній території, можуть ретельно перевіряти всі організації [17, с. 27].

Важливою, на переконання А.С. Крупника, є й система навчання громадських експертів, які беруть участь у здійсненні громадського контролю, забезпечення їх фахової спеціалізації та озброєння необхідними нормативно-методичними матеріалами [6]. Вагому роль у становленні громадського контролю можуть відіграти незалежні аналітичні центри, спроможні надавати адекватну професійну оцінку плануванню та реалізації політики, зокрема, в охороні здоров'я на виробництві.

Висновки. Отже, проведений аналіз чинного трудового законодавства вказує на необхідність його вдосконалення, що стосується як закріплення базового поняття «громадського контролю за дотриманням законодавства про охорону здоров'я на виробництві», так і врегулювання процедур його реалізації. З цією метою пропонуємо розробити законопроект «Про громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону здоров'я на виробництві», де на законодавчому рівні закріпити напрямки контрольної

діяльності, перелік суб'єктів громадського контролю, принципи та правила здійснення такого контролю, його юридичне оформлення, механізм відповідальності державних і недержавних (діяльність фізичних та юридичних осіб як державного, так і недержавного секторів) структур та їх посадових осіб за невиконання або неякісне чи несвоєчасне виконання законних вимог громадськості та ін.

У цій роботі знайшли відображення лише окремі проблемні питання, які стосуються визначення сутності громадського контролю за дотриманням законодавства про охорону здоров'я на виробництві, але їх наявність свідчить про потребу суттєвого опрацювання трудового законодавства з цього питання та приведення його окремих норм у відповідність до норм законів, підзаконних актів, які регулюють інші відносини. Ми глибоко переконані, що активне впровадження громадського контролю в систему охорони здоров'я на виробництві сприятиме не лише протидії зловживанням роботодавців у цій галузі, а й становленню в країні як громадянського суспільства, так і демократичного врядування, що ґрунтується на ідеях соціального капіталу та громадянської участі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 47. — Ст. 256.
3. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 48. — Ст. 650.
4. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 1. — Ст. 1.
5. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16 листопада 1992 року № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 1. — Ст. 1.
6. Крупник А.С. Зарубіжний досвід громадського контролю: уроки для України / А.С. Крупник // Ефективність державного управління : зб. наук. праць ЛРІДУ. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2007. — Вип. 14. — С. 146-154.

7. Полтораков О. Громадський контроль над «силовими» структурами в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / О. Полтораков. — Режим доступу : <http://www.niisp.gov.ua/articles/109/>

8. Гладун З.С. Державна політика охорони здоров'я в Україні (адміністративно-правові проблеми формування і реалізації) : монографія / З.С. Гладун. — Тернопіль : Економічна думка, 2005. — 460 с.

9. Гарашук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Гарашук Володимир Миколайович. — Х., 2003. — 412 с.

10. Лисяк О.І. Правові форми участі профспілок у регулюванні трудових відносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Лисяк Олександр Іванович. — Х., 2004. — 20 с.

11. Кодекс Законів про працю України від 10 грудня 1971 року № 322- VIII // Відомості Верховної Ради РСР. — 1971. — Додаток до № 50. — Ст. 375.

12. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 45. — Ст. 397.

13. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII (у редакції від 21 листопада 2002 року № 229-IV) // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 2. — Ст. 10.

14. Про затвердження Типового положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці [Електронний ресурс] : Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21 березня 2007 року № 56. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0316-07>.

15. Типове положення про комісію з охорони праці виборного органу первинної профспілкової організації, Додаток 2 до постанови Президії Федерації Профспілок України від 28 лютого 2013 року № П-16-11 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://kievprofenergo.in.ua/page/29/>.

16. Типове положення про громадського інспектора з охорони праці, Додаток 1 до постанови Президії Федерації профспілок України від 5 листопада 2014 року № П-10-4 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://document.ua/tipove-polozhennja-pro-gromadskogo-inspektora-z-ohoroni-prac-nor3525.html>.

17. Глуховський В.В. Роль громадськості в реалізації прав громадян і пацієнтів у системі охорони здоров'я: міжнародний досвід створення системи громадської охорони здоров'я для України / В.В. Глуховський, Н.Г. Гойда // Охорона здоров'я України. — 2003. — № 4(11). — С. 25-30.

Пузырный В.Ф., Царюк С.В.

Правовое регулирование общественного контроля над соблюдением законодательства Украины об охране здоровья на производстве.

Аннотация. Исследовано правовое регулирование общественного контроля над соблюдением законодательства об охране здоровья на производстве. Отмечено, что общественный контроль над соблюдением законодательства о труде является одним из эффективных механизмов противодействия злоупотреблениям работодателем в сфере охраны здоровья на производстве. Проанализировано трудовое законодательство Украины относительно общественного контроля. Автор подчеркивает, что активное внедрение общественного контроля в систему здравоохранения на производстве будет способствовать не только противодействию злоупотреблениям работодателями в этой области, но и становлению в стране как гражданского общества, так и демократического управления, основанного на идеях социального капитала и гражданского участия.

Ключевые слова: правовое регулирование, общественный контроль, здравоохранение, производство.

V. Puzyrniy, S. Tsaryuk

Legal regulation of public control over compliance with the laws of Ukraine on occupational health protection.

Summary. Legal regulation of public control over observance of legislation on occupational health protection was studied. The article notes that public control over observance of labour legislation is one of the effective mechanisms for combating abuse of employers in the field of occupational health protection. Labour legislation of Ukraine on public control was analyzed. The author notes that active implementation of public control in the occupational health protection system will not only counter the abuse of employers in this field, but also promote establishment of civil society in the country, as well as the democratic governance based on the idea of social capital and civic participation.

Keywords: legal regulation, public control, occupational health protection.

